

Staroslověnština – slovesa

slovesné kategorie:

Staroslověnština – slovesa

slovesné kategorie:

osoba, číslo

čas

způsob

rod

vid

třída, vzor

Staroslověnština – slovesa

slovesné kategorie v nové češtině:

osoba, číslo	1. ,2. ,3. os.; singulár, plurál
čas	přítomný, budoucí, minulý
způsob	indikativ, imperativ, kondicionál
rod	činný (aktivní), trpný (pasivní)
vid	dokonavý (perfektivní), nedokonavý (imp.)
třída, vzor	5 (6) tříd + slovesa izolovaná (nepravidelná)

Staroslověnština – slovesa

slovesa ve staroslověnštině:

finitní tvary – prézens

(jednoduché) – minulé časy (aorist, imperfektum)

– imperativ

jmenné tvary – ustrnulé (infinitiv, supinum)

– participia (příčestí) [minulé, trpné, „přech.“]

složené/analytické tvary: pasivum, „perfektum“, futurum...

Staroslověnština – slovesné třídy

podle čeho zařazujeme slovesa do tříd?

Staroslověnština – slovesné třídy

podle čeho zařazujeme slovesa do tříd?

- tvar 3. os. sg. prézentu
- = prézentní kmenotvorná přípona

kolik tříd máme v nové češtině?

Staroslověnština – slovesné třídy

nč. slovesné třídy

I. tř. -e

II. tř. -ne

III. tř. -je

IV. tř. -í

V. tř. -á

izolovaná slovesa

(být, vědět, jít...)

stsl. slovesné třídy

I. tř. -e-

II. tř. -ne-

III. tř. -je-

IV. tř. -i-

—

atematická slovesa

(byti, věděti, dati, jasti, iměti)

Staroslověnština – slovesné třídy

koncovky přítomnosti:

tematická slovesa

1.sg.	-ŕ	1.pl.	-mъ	1.du.	-vě
2.sg.	-ši (-šb)	2.pl.	-te	2.du.	-ta
3.sg.	-tъ	3.pl.	-ŕtъ/-ętъ	3.du.	-te

atemtická slovesa

1.sg.	-mъ	1.pl.	-mъ	1.du.	-vě
2.sg.	-si	2.pl.	-ste	2.du.	-ta
3.sg.	-stъ	3.pl.	-ŕtъ/-ętъ	3.du.	-te

Staroslověnština – slovesné třídy

atematická slovesa:

byti

jesmь

jesi

jestь

jesmь

jeste

sъtь

...

věděti

věmь

věsi

věstь

věmь

věste

vědeť

...

dati

damь

dasi

dastь

damь

daste

daděť

...

jasti

jamь

jasi

jastь

jamь

jaste

jaděť

...

iměti

imamь

imaši

imatь

imamь

imatee

imōtь

...

Staroslověnština – slovesné třídy

tematická slovesa:

I. tř. (-e-)

A. *nesti, nesŏ, nesesši*

B. *zъvati, zovŏ, zovesši*

II. tř. (-ne-)

A. *dvignŏti, dvignŏ, dvignesši*

B. *minŏti, minŏ, minesši*

IV. tř. (-i-)

A. *prositi, prošŏ, prosiši*

B. *trъpěti, trъpl'ŏ, trъpiši*

Staroslověnština – slovesné třídy

tematická slovesa:

III. tř. (-je-)

A. samohl.

znati, znajǫ, znaješi

B. samohl.

lajati, lajǫ, laješi

A. souhl.

*žeti (*žena-tei), žьňǫ, žьňeši*

B. souhl.

plakati, plačǫ, plačeši

Staroslověnština – slovesné třídy

vliv hláskových změn:

palatalizace velár

I. pekŕ - pečeši (<*pek-eši)

I. mogŕ - možeši (<*-ge-)

IV. dlъgъ - dlъžiti (<*-gi-)

IV. suchъ - sušiti (<*-chi-)

Staroslověnština – slovesné třídy

vliv hláskových změn:

jotace

- III. lъgati – lъžeši (<*-gje-) vs. možeši (*ge)
- III. *žen-tei – žьňeši
- III. plakati – plačŕ (<*plak-jŕ)

- IV. prositi – prošŕ (<*-sj-) (r. *ja prošu*)
- IV. dlъgъ – dlъžŕ (<*-gj-)

Staroslověnština – slovesné třídy

vliv hláskových změn:

metateze likvid

- I. mьrǫ, mьreši – mrěti (<*mer-ti)

- III. ko'ǫ, ko'eši – klati (<*kol-ti)
- III. me'ǫ, me'eši – mlěti (<*mel-ti)

Staroslověnština – slovesné třídy

vliv hláskových změn:

***kti, gti > šti (zsl. ci)**

pekꙋ -	pečeši -	pešti (zsl. peci)
mogꙋ -	možeši -	mošti (zsl. moci)

vznik nosovek: *žen-tei > žęti, načьnꙋ - načęti

vývoj geminát tt,td: vedꙋ - vesti, metꙋ - mesti

Staroslověnština – slovesa

infinitiv

loviti

supinum

lovitъ

(dat.) ustrnulé jmenné tvary (akuz.)
slovesného substantiva

(jindy)

po sl. pohybu

„*idŏ lovit rybъ*“

souč. futura

—

Staroslověnština – slovesa

imperativ

	sg.	pl.	du.
1.	–	-ěmъ/-imъ	-ěvě/-ivě
2.	-i (-jь)	-ěte/-ite	-ěta/-ita
3.	-i (-jь)	–	–

věděti: věžďь (vězь), ...; vědimъ, věдите; ...

dati: dažďь (dazь), ...; dadimъ, dadite; ...

jasti: jažďь (jazь), ...; jadimъ, jadite; ...

domácí úkol

určete kmen (skloňování) a pády jednotlivých tvarů

zvěрь, zvěрьjь, zvěрьje

junоша, junошеjо, junошami

viděньje, viděньjь, viděньjema

určete slovesnou třídu a vzor

biti, бьjо, бьješi

moci (stsl. mošti), mogо, možeši

рьsati, pišо, pišeši